

Het meten van taalvaardigheid

Deel 2: de verhaaltjes-test*

HAN J. GROENENDAAL,

Vakgroep Ontwikkelingspsychologie, Pedologie, Speciale Pedagogiek, Vrije Universiteit, Amsterdam

LOREN S. BARRITT (PH.D)

School of Education, University of Michigan, Ann Arbor, Michigan 48104, U.S.A.

3. De Verhaaltjestest

In de volgende paragrafen geven wij een nadere analyse van de 'Verhaaltjestest' om de volgende redenen:

- de test is bij meerdere onderzoeksprojecten in gebruik, zie par. 3.2.
- ontwikkeling en gebruik van de test kan als voorbeeld dienen van de soort samenwerking waarvoor in par. 2.5 een pleidooi is gehouden.

3.1 Achtergrond

Blank en Frank (1971) beschrijven een alternatieve procedure voor de gangbare imitatietoetsen. Zij gaan er van uit dat de beschikbaarheid van syntactische structuren op zich van weinig belang is: 'If a child has a particular language structure, it is important to determine whether he uses it freely and appropriately in relevant circumstances. If he does not, then the structure, though potentially available, may not serve as an adaptive tool to help the child organize his thinking' (Blank and Solomon, 1969).

In de meeste taaltoetsen worden variaties in de produktie door het kind onder invloed van allerlei psychologische factoren (intelligentie, situationele variabelen e.d.) als relatief onbelangrijk beschouwd. Blank en Frank zeggen hierover: 'Yet these variables may have - if not linguistic importance - cognitive importance since they are likely to reflect the availability and appropriateness of the child's linguistic skills in coping with meaningful situations' (Blank and Frank, 1971).

De procedure van hun 'Story Retelling Test' verloopt in het kort als volgt: S. krijgt een kort verhaaltje te horen en vervolgens twee taken aangeboden. Taak 1: reproductie van het verhaaltje. Taak 2: beantwoording van vragen over het verhaaltje.

De skoring van taak 1 is gericht op syntactische

kenmerken, de skoring van taak 2 op inhoudelijke aspecten.

Voordelen van een dergelijke procedure zijn:

- een verhaaltje vertellen en er vragen over stellen heeft veel overeenkomst met de typische kleuterschool-setting; het is een betekenisvolle, vertrouwde situatie en 'it also demands that an organizational structure be imposed on the material if it is to be incorporated' (Blank and Frank, 1971).
- vanwege de zinvolle kontekst is het mogelijk de interactie tussen syntactische variabelen (nazegedeelte) en semantische kenmerken (vragen beantwoorden) te bestuderen, als uitbreiding van het onderzoek naar linguïstische factoren afzonderlijk.
- vanwege de kompleksiteit van de taak kan de relatie tussen verschillende psychologische variabelen zoals subjekt-variabelen (individuele verschillen, I.Q., leeftijd), situationele variabelen (trainingsmethode, presentatiewijze, e.a.) en meer specifieke linguïstische variabelen bestudeerd worden.
- tenslotte een praktisch argument: de test is eenvoudig af te nemen, van relatief korte duur en minder geestdodend dan het reproduceren van een aantal afzonderlijke, meestal onsamenhangende zinnen.

3.2 Konstruktie

De geschetste procedure is uitgangspunt geweest voor een taaltest, samengesteld door Reesink (1971) ten behoeve van het zgn. Friesland-project SVO-081 (Wijnstra, 1973). In enigszins gewijzigde vorm is de test opgenomen in de Leidse Diagnostische Test (Schroofs, e.a., 1974), ontwikkeld t.b.v. het project 'Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4-8 jaar) die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs', SVO project 0274*.

* Deel 1: Overzicht van een aantal Nederlandse taaltests, is geplaatst in het juni-nummer.

* Een samenwerkingsproject van het Nederlands Instituut voor Praeventieve Geneeskunde/TNO te Leiden

Het 'verhaaltje' bestaat uit tien zinnen, waarin een aantal grammatische structuren zijn verwerkt. De keuze van de betreffende structuren is beïnvloed door het onderzoek van Blank en Frank (1971), en van Arlman-Rupp (1971); voornamelijk die grammatische structuren zijn gekozen uit de Imitatietoets van Arlman-Rupp, welke differentieerden binnen een groep van 5-jarige kinderen.

Voor wat betreft de lengte van de zinnen is aangesloten bij Blank en Frank, namelijk gemiddeld tien woorden per zin. De test, zoals opgenomen binnen de LTD, bestaat uit twee gedeeltes, namelijk nazeggen en vragen stellen, zie *bijlage 1*.

- Vragen:

het verhaaltje biedt ten eerste de mogelijkheid om de zgn. communicatieve taalvaardigheid van het kind (m.a.w. hoeveel informatie is werkelijk overgekomen) te bestuderen. Aan S. worden vragen gesteld over verschillende elementen uit het verhaaltje, en de antwoorden van het kind leveren dan informatie op over zijn capaciteit voor het bevatten van betekenisinhouden, in dit geval van de afzonderlijke zinnen. Het insluiten van semantische variabelen (betekenisinhouden) in de test heeft het voordeel dat niet alleen de absolute hoeveelheid informatie, welke bij het kind is overgekomen, vastgesteld kan worden maar ook de mate van relevantie van de gereproduceerde informatie. De skoring betreft dan ook kernantwoorden (t.w. de minimale hoeveelheid informatie in het antwoord op de vragen welke E. van S. verlangt) en additionele informatie (t.w. extra ideeën in het antwoord van S. welke relevant zijn m.b.t. de gestelde vraag). Bijvoorbeeld: gevraagd naar een bepaalde activiteit van de figuren in het verhaaltje kan S. een extra punt verdienen door ook de plaats-aanduiding van de bepaalde activiteit te reproduceren.

- Nazeggen:

het verhaaltje dient ten tweede als imitatietoets; in dit gedeelte van de test valt het aksent op de structuur van de zinnen. Gestreefd is naar meer variatie in de structuren dan in de gebruikelijke imitatietoetsen te vinden is, hoewel de keuze van de structuren en transformaties wel medebepaald is door deze imitatietoetsen.

Waar het bij de meeste imitatietoetsen erom gaat de inhoud en de structuur niet los van elkaar te zien (zgn. semantisch-funktionele analyse van Arlman-Rupp, 1971) valt in het imitatiegedeelte van de 'Verhaaltjestest' het aksent op de structuur van de zinnen sec, omdat de inhoud al een beurt krijgt bij het navragen. Het gaat daarbij om een aantal elementen die de aanwezige structuur impliceren en als zodanig gemeten worden. De hele zin blijft daarbij in beschouwing, en niet de zgn. kritische structuren als een deel dat uit de hele zin wordt gelicht.

Een aantal in par. 2.3 genoemde beperkingen van de imitatietoets komen hiermee te vervallen: er kunnen meer verschillende structuren gebruikt worden dan in de imitatietoets à la Menyuk, McCaffrey, e.a.; daar komt bij dat structuren of transformaties als pronominalisering, inversie, e.a. minder arbitrair zijn dan bij een aantal onsamenvangende zinnen. Het is natuurlijk wel de vraag of de samenhang tussen de zinnen werkelijk van invloed is op het nazeggen, c.q. het begrijpen van de structuren en inhoud. Een ander voordeel is dat taalbeheersing wordt vastgesteld m.b.v. een set samenhangende zinnen, een situatie welke (hopelijk) de schoolsituatie meer benadert.

3.3 Skoring

Voor het feitelijke scoringsvoorschrift van het nazeg- en vragengedeelte van de Verhaaltjestest verwijzen we naar *bijlage 2 en 3*. We schrijven hier iets over de rationale achter de skoring.

Het scoringsvoorschrift voor het *imitatiegedeelte* gaat er van uit dat de syntaktische structuren uit de input-zinnen in de output van het kind moeten terugkomen. Niet alle woorden uit de zin hoeven exakt gereproduceerd te worden; het gaat om de zeer elementaire structuur, waarbij als leidraad voor de skoring de zgn. Case-analyse volgens Fillmore (1968) dient. Voor een korte beschrijving van het kenmerkende van een dergelijk model van taalbeschrijving verwijzen we naar Reesink (1971).

Voor de skoring houdt het model in dat nogal wat woorden of lexikaal-semantische eenheden mogen worden weggelaten of vervangen voordat een structuur geweld wordt aangedaan. Als voorbeeld geven we zin 1 uit de test (zie blz. 260).

Van (1) moeten terugkomen: a, b₁ en/of b₂, c₁ en/of c₂, en d om het maximale aantal punten te krijgen.

Ook goed gerekend (d.w.z. in de output is de juiste structuur gehanteerd) worden de zinnen:

- Op een dag winkelden moeder en Jan in de stad;

(drs. J. J. F. Schroots), Vrije Universiteit, vakgroep Ontwikkelingspsychologie, Pedologie en Speciale Pedagogiek (drs. J. Groenendaal) en het School Advies Centrum 's Hertogenbosch e.o. (drs. R. van Waarden). Voor een uitvoerige uiteenzetting over dit projekt kan worden verwezen naar de Vervolg Subsidieaanvraag SVO-0274 (NIPG/TNO, Leiden, 1974).

(1) Op een dag waren moeder en Jan in de stad aan het winkelen.

zinsfragment	structuur	kodering	skoring	
op een dag	tijd	a	1 punt	
waren aan het winkelen	aktiviteit	$b_1 + b_2$	1 punt	totaal:
moeder en Jan	onderwerp	$c_1 + c_2$	1 punt	4 punten
in de stad	plaats	d	1 punt	

- Op een dag was moeder in de stad aan het winkelen;
- Op een dag (eens) waren moeder en Jan aan het 'statten'.

Iedere tekortkoming, d.i. missen van elementen a, b, c of d levert een punt verlies op.

Kontrole op aanwezigheid van transformaties zit ingebouwd in de volgorde van de elementen; kritische structuren als onderdelen van de gehele zin worden niet gehanteerd. Het koderingssysteem doet recht aan de hele zin en let op de volgorde. Overigens betekent het aanhouden van het gegeven koderingssysteem niet dat bepaalde structuren niet relevant kunnen zijn in een (experimenteel) onderzoek; het ligt er maar aan op welk diepte-nivo je wilt meten (skoren). Bijvoorbeeld de progressieve vorm: *waren aan het winkelen* kan belangrijk worden geacht. In dat geval moeten alle elementen van het verbum aanwezig zijn; het in ons geval gehanteerde skoringssysteem levert echter voldoende informatie op over de taalvaardigheid van een kind. Een nadeel van het huidige skoringssysteem is wel dat - linguïstisch gezien - bepaalde diepte-nivo's andere nivo's overheersen, zodat niet altijd duidelijk is op welk nivo gemeten wordt. In een volgend Interimrapport (in voorbereiding, 1975) willen we nader ingaan op de mogelijkheid verschillende 'skoringsfilters' te gebruiken om verschillende nivo's te meten van één en dezelfde output.

De rationale achter het skoringsvoorschrift van het *semantische gedeelte* van de test is als volgt: voor een kernantwoord twee punten, voor extra

maar wel relevante informatie één punt extra. Erkend moet worden dat dit type skoring arbitrair is in velerlei opzicht; bijvoorbeeld: een skore van twee punten voor een zin hoeft niet dezelfde hoeveelheid informatie in de output van S. te weerspiegelen als een skore van twee punten voor een andere zin. Ook de gekozen semantische eenheden, d.w.z. de basale ideeën in het verhaaltje (aktiviteiten, personen, objekten, plaatsaanduidingen, etc.) zijn enigszins arbitrair. De kodering vormt echter een redelijke benadering van de hoeveelheid en relevantie van de informatie, welke bij het kind is overgekomen.

3.4 Enkele voorlopige psychometrische kenmerken

In het kader van genoemd SVO-project 0274 zijn gegevens verzameld: door het NIPG/TNO ten behoeve van een eerste psychometrische verkenning van de Leidse Diagnostische Test (Schroots e.a., 1974) en door de VU ten behoeve van de evaluatie van haar Programma: Bevorderen van het abstracte denken bij kleuters (Groenendaal e.a., 1974b). Beide steekproeven overlappen elkaar gedeeltelijk. Voor nadere gegevens omtrent voorlopige resultaten van de steekproef van het NIPG/TNO verwijzen we naar Interimrapport NIPG/TNO nr. 8.

Hieronder volgen enkele - eveneens voorlopige - resultaten met betrekking tot de Verhaaltjes-test als pre-test in de VU-steekproef 1972-1973 (zie tabel 7-9).

Tabel 7. Aantal, gemiddelde, standaard-deviatie per leeftijdsgroep; standaard meetfout en maximale skore van de VT (VU-steekproef: N = 467).

Subtest leeftijd	VT-nazeggen				VT-vragen			
	4 jr.	5 jr.	6 jr.	Tot.	4 jr.	5 jr.	6 jr.	Tot.
N	177	232	58	467	177	232	58	467
M	23.15	36.2	35.0	30.45	3.8	8.4	7.15	6.35
SD	14.5	12.5	14.0	15.8	4.3	6.8	7.2	6.5
SE _m				4.17				2.82
max. skore				55				35

Tabel 8. Moeilijkheidsgraad en diskriminatie-index voor de items van de VT (VU-steekproef: N = 467).

item no.	VT-nazeggen			item no.	VT-vragen		
	p-waarde	r _{ir}	max. score		p-waarde	r _{ir}	max. score
1	42	.66	4	1	17	.36	3
2	68	.74	4	2	25	.43	3
3	52	.73	5	3	20	.62	4
4	59	.75	5	4	25	.69	3
5	59	.71	4	5	40	.43	2
6	60	.79	6	6	4	.26	4
7	56	.78	5	7	20	.60	4
8	64	.82	8	8	16	.43	4
9	49	.80	7	9	35	.57	2
10	49	.69	7	10	8	.51	6

Tabel 9. Betrouwbaarheidsmaten van de VT (Vu steekproef: N = 467)

	VT-nazeggen	VT-vragen
r ₁₁ splithalf gekorrigeerd voor testlengte	.94	.85
r _{tt} homogeniteitsindex (KR 20)	.93	.81
r _{tr} test-hertest na 3 maanden (NIPG - VU-overlap N = 94)	.79	.56

Voor gegevens betreffende validiteit en normering verwijzen we naar het genoemde NIPG/TNO Interimrapport nr. 8.

3.5 Revisie en nadere gegevens

Reeds bij eerste inspectie van komputeroutput van frekwentieverdelingen en itemgegevens, uitgesplitst over verschillende leeftijdsgroepen, bleek de test als geheel en in het bijzonder het vragengedeelte te weinig te diskrimineren binnen de leeftijdsgroep van 4-jarigen; beide testgedeeltes zijn in revisie; makkelijker zinnen toegevoegd aan het nazeggedeelte, anders geformuleerde vragen toegevoegd aan het vragengedeelte.

Het resultaat van de revisie en het nieuwe scorings-systeem zullen tesamen met gegevens over de test als evaluatie-instrument van het VU-Programma in Interimrapport VU-3B worden gerapporteerd (in voorbereiding, 1975).

3.6 Betekenis van de test

De Verhaaltjestest is primair bedoeld voor het me-

ten van de algemene⁴ taalvaardigheid, zij het dat de test door opsplitsing in twee gedeelten, nazeggen en vragen, extra informatie oplevert in de vorm van syntaktische resp. semantische taalbeheersing. In par. 1 en 2 zijn verschillende aspecten van de taal genoemd zoals imitatie, comprehensie en productie; grammatische structuur en betekenis (meaning); fonologische, semantische en syntaktische componenten van de taalbeheersing; receptieve en expressieve taalaspecten. Al deze indelingen worden vanuit verschillende gezichtspunten gehanteerd, maar bezitten een zekere overlap.

De Verhaaltjestest kan als volgt gekarakteriseerd worden: de test vereist dat het kind gestructureerde spraak begrijpt, bepaalde grammatikale structuren welke hij gehoord heeft imiteert, en de basale ideeën uit het verhaaltje reproduceert aan de hand van gestelde vragen. Per testgedeelte zijn de functies, waarop een beroep wordt gedaan, te omschrijven als: het beheersen en reproducen van een aantal elementaire structuren in een kontekst van samenhangende zinnen (nazeggedeelte); het bevatten en reproducen van een aantal elementaire ideeën per zin in een kontekst van samenhangende zinnen (vragengedeelte). Meer specifiek - aan de hand van de schema's geschetst in figuur 1 en 2* - kunnen we de VT als volgt omschrijven: volgens het onderscheid in comprehensie en productie (figuur 1) nemen beide testgedeeltes een gemengde positie in; zowel input als output is van linguïstische aard. Met betrekking tot de dimensie 'grammatikale taalbeheersing' (figuur 2) kunnen we zeggen dat het nazeggedeelte zich richt op elementaire (diepte-) structuren en het vragengedeelte zich richt op betekenisinhouden. De fonologische component van de taalbeheersing speelt in de huidige scoring nauwelijks een rol. In het nieuwe scorings-systeem kan deze component via een apart scoringsfilter wel worden meegenomen. Met betrekking tot de dimensie 'eenheden' kunnen we zeggen dat input en output van beide testgedeeltes om gestructureerde taal vragen (zinnen, ideeën), in tegenstelling tot bijvoorbeeld een woordenschatstest.

We hebben reeds gezegd dat de VT als geheel noch een zuivere maat van comprehensie, noch van productie oplevert. Het nazeggedeelte doet vooral een beroep op de receptieve taalfunctie, n.l. imiteren van voorgezegde zinnen; het vragengedeelte valt, naar de outputkant te rangschikken onder expressief taalgebruik, naar de inputkant onder comprehensie, n.l. het begrijpen van het verhaaltje en de

* Zie voor deze figuren deel 1 in het juni-nummer.

vragen. Dus hier is duidelijk sprake van een gemengde positie.

4. Mogelijkheden voor verder onderzoek

Na het lezen van het overzicht van de verschillende taaltestjes kan men zich afvragen: Wat missen we nog, wat moet nog nieuw ontwikkeld worden? Niet veel, zou men kunnen antwoorden! Bij nader onderzoek blijken echter lege plekken aanwezig: omdat bepaalde soorten tests eenvoudig ontbreken, bijvoorbeeld een produktietest van zinnen zoals die welke door Prentice (1966) gebruikt werd in een experimenteel onderzoek naar het geheugen voor zinnen; of omdat een test het niet doet op jongere of oudere leeftijd. Onvermijdelijk ontstaan lege cellen bij het invullen van een meer theoretisch taalmodel met onze weinige, praktische prestaties. In de voornaamste behoeften voor het meten van taalvaardigheid bij jonge kinderen lijkt echter te zijn voorzien; te meer daar vrijwel alle tests die in ons overzicht zijn opgenomen specifiek ontwikkeld werden als diagnostische tests van taalvaardigheid, in de meeste gevallen als deel van een onderzoek. Maten van praktisch nut voor hen die werken met jonge kinderen. Zo zijn er woordenschattests met woorden van verschillende woordklassen voor kinderen van 2-7 jaar, zowel actief (produktie) als passief (taalbegrip); er zijn imitatie-toetsen voor woorden en zinnen; komprehensie-tests voor zinnen en verhaaltjes, alsook produktietoetsen waarbij geskoord wordt op syntaktische structuren en op het navertellen van een verhaaltje. Er zijn maten voor kommunikatieve vaardigheid en voor het begrijpen van grammatikale structuren. Nieuwe tests kunnen altijd worden ontwikkeld. Wat echter van meer belang lijkt - al geeft het minder direkte voldoening - is het gebruik en de verdere ontwikkeling van wat reeds beschikbaar is. Juist door gebruik en noodzakelijke modifikatie kan informatie worden verkregen over taalbeheersing/taalvaardigheid van kinderen.

De Verhaaltjestest biedt vanwege zijn betekenisvolle inhoud een techniek om te onderzoeken hoe taal door het kind wordt geïncorporeerd en gebruikt: syntaktische en semantische variabelen kunnen aan elkaar worden gerelateerd; maar ook kan men beide psycholinguïstische variabelen tezamen relateren aan meer psychologische variabelen zoals individuele verschillen (bijv. I.Q.) en situationele variabelen (bijv. trainingmethode, mate van feedback bij het vragengedeelte, mate van actieve participatie van het kind d.m.v. herhalen of vragen stellen

na elke zin in het nazeggedeelte). Ontwikkelingspsychologisch onderzoek met betrekking tot de leeftijd waarop kinderen meer informatie uit het verhaaltje in zich opnemen door passief te luisteren i.p.v. actief zinnen te herhalen, vormt een andere mogelijkheid, van belang voor de schoolsituatie.

Ten aanzien van de skoring kunnen verschillende alternatieven bestudeerd worden; een aparte eenvoudige skoring van de geheugenspan van verbale items, zoals zelfstandige naamwoorden, werkwoorden, voorzetsels, adjektieven, bijwoorden, e.a.; of - voor specifiek linguïstische doeleinden - een aantal maten gebaseerd op grammatikale complexiteit (complexiteit van de 'boom', type transformatie, aantal morfologische regels, e.a.). Een en ander is van belang voor onderzoek naar de relevantie van syntaktische/semantische factoren zowel bij de perceptie van de input (zinnen, vragen) als bij de planning van de output (reproductie van zinnen, beantwoording van de vragen) door het kind. Ook is een Verhaaltjestest denkbaar, welke van het kind vraagt de activiteiten uit het verhaaltje uit te voeren; een verbale input gekombineerd met een non-verbale output in de vorm van uit te voeren opdrachten levert een zuivere komprehensie-maat op met behoud van de zgn. funktionele eenheid in het verhaaltje en de uit te voeren taken, welke uitgaat boven de zin als eenheid. De weg van verdere ontwikkeling en modifikatie vereist wederzijdse informatie en samenwerking. De groep van mensen die werkt met jonge kinderen (peuters, kleuters) zou profijt kunnen hebben van onderlinge discussie over verschillende manieren om het doel: meer informatie en beter inzicht in de taalvaardigheid van kinderen en het testen ervan, te realiseren. Zelfs indien het niet tot samenwerking komt, dan kan wederzijdse informatie alleen al de moeite waard blijken te zijn.

Slotopmerking.

Het meten van zo'n gekompliceerd proces als linguïstisch functioneren kan op dit moment nauwelijks adequaat geschieden. Het ontbreken van theoretisch inzicht in de processen, welke een rol spelen bij het leren gebruiken van taal, is hier mede debet aan. Elke toepassing van ons theoretisch inzicht zal duidelijk tekort schieten, totdat we meer weten over wat we proberen te meten. De tests die op dit moment ter beschikking staan zijn in feite het resultaat van werk-hypothesen omtrent de aard van taalontwikkeling en hoe deze vastgesteld kan worden. Zijn het goede hypothesen, dan zullen zij uiteindelijk tot inzicht leiden zowel in

de wijze waarop een bepaald kind funktioneert, maar ook in het proces van de taalontwikkeling zelf. Om het nog eens anders te zeggen: goede instrumenten zullen tot hun eigen revisie leiden. Meer kan op dit moment niet gevraagd of verwacht worden.

Noot

4. In tegenstelling tot een gedifferentieerd diagnostische testbatterij, waarin allerlei aspecten van taalvaardigheid afzonderlijk gemeten worden, zoals bijv. het ITPA-model, of het model dat het Instituut voor Orthopedagogiek, Nijmegen, voor ogen staat.

Literatuur

Arlman-Rupp, A. J. L., *Receptief taalgebruik van vijfjarige kinderen*. ZWO-project 59001, 1971.

Blank, M. & F. Solomon, How shall the disadvantaged child be taught? *Child Development*, 1969, 40, 47-61.

Blank, M. & S. Frank, Story recall in Kindergarten children: effect of method of presentation on psycholinguistic performance. *Child Development*, 1971, 42, 299-312.

Filmore, Ch. J., The case for case. In: E. Bach and R. T. Harms (eds.) *Universals in linguistic theory*. Holt, Rinehart and Winston, New York, 1968.

Groenendaal, J. H. A., *De Verhaaltjes Test; achtergrond, overzicht en konstruktie*. Interimrapport VU-3A, Amsterdam, 1974a.

Groenendaal, J. H. A., e.a., *Bevorderen van het Abstrakte Denken bij Kleuters*. Experimentele uitgave van Deel I, VU, Amsterdam, 1974b.

Mc Caffrey, A., *The imitation, comprehension and production of English syntax*. Progress report 2. Harvard Graduate School of Education, 1968.

Menyuk, P., *Sentences children use*. Cambridge (Mass.), 1969.

NIPG/TNO, *Vroegtijdige herkenning van en hulp aan kinderen (4-8 jaar), die op enigerlei wijze vastlopen in het onderwijs*. Vervolg Subsidieaanvraag SVO-0274, Leiden, 1974.

Prentice, J. L., Respons strength of single words as an influence in sentence behavior, *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 1966, 5, 429-433.

Reesink, G. P., *Milieuverschillen in het produktieve taalgebruik van vijfjarige kinderen*, Deel II. Stichting Kreche en wetenschap. Amsterdam, 1971.

Schroots, J. J. F. & R. van Alphen-de Veer, *De Leidse Diagnostische Test, enkele voorlopige psychometrische kenmerken*, Leiden, NIPG/TNO, Interimrapport nr. 8, 1974.

Wijnstra, J. M., *Het van huis uit Friestalige kind in het Nederlandstalig basisonderwijs*. Instituut Pedagogische en Andragogische Wetenschappen, afd. Schoolpedagogiek, R.U., Projekt Friesland (SVO-0181). Interimrapporten I en II, Utrecht, 1973.

Bijlage 1

TEKST VERHAALTJE en VRAGEN

Verhaaltje:

1. Op een dag waren moeder en Jan in de stad aan 't winkelen.
2. Moeder had een grote tas meegenomen om de boodschappen in te doen.
3. Na een poosje ziet moeder een mevrouw de winkel binnenkomen.
4. Moeder, die de mevrouw goed kent, begint met 'er te praten.
5. Jan loopt rond omdat ie 't speelgoed wil zien.
6. Even later komt hij bij moeder met een vliegtuig in z'n hand.
7. Dit is het mooiste vliegtuig van de hele winkel, zegt ie.
8. Moeder zegt dat ie dat niet zomaar had mogen pakken.
9. Ze belooft Jan dat ie 't voor z'n verjaardag zal krijgen.
10. Moeder zegt de mevrouw goeiendag en samen gaan moeder en Jan de winkel uit.

Vragen bij verhaaltje:

1. Wat waren moeder en Jan aan het doen in het begin van het verhaaltje?
2. Wat had moeder meegenomen?
3. Wat zag ze na een poosje?
4. Wat doet moeder dan? Waarom doet ze dat?
5. Waarom is Jan aan het rondlopen in de winkel?
6. Wat doet Jan dan?
7. Wat zegt ie tegen moeder?
8. Wat zegt moeder dan tegen Jan?
9. Wat belooft ze aan Jan?
10. Wat gebeurt er aan het eind van het verhaaltje?

Bijlage 2

SKORINGSVOORSCHRIFT*

Verhaaltje - nazeggen

Verklaring van de tekens:

- + (-) : óf 1, óf 2, óf beide;
- ± : wordt niet geskoord;
- + () . . . + () : mag op beide plaatsen;
- + (+ . . . + . . .) : beide elementen moeten aanwezig zijn

* Skoringsvoorschrift ontleend aan het scoringsvoorschrift 'Imitatie-gedeelte Verhaaltje B, projekt Friesland', Pedagogisch Instituut R.U. Utrecht, afd. Schoolpedagogiek

1. Op een dag waren moeder en Jan in de stad aan 't winkelen.

- op een dag, eens	= tijd	= a	= 1	}	+ a + $\left(\frac{b_1}{b_2}\right) + \left(\frac{c_1}{c_2}\right) + d$	= 4
- waren aan 't	= activiteit	= b ₁ + b ₂	= 1			
winkelen, winkelden						
- moeder en/of Jan	= onderwerp	= c ₁ + c ₂	= 1			
- in de stad	= plaats	= d	= 1			

2. Moeder had een grote tas meegenomen om de boodschappen in te doen.

- moeder	= onderwerp	= a	= 1	}	+ a + $\left(\frac{b_1}{b_2}\right) + \left(\frac{c_1}{c_2}\right) + d$	= 4
- had meegenomen	= activiteit	= b ₁ + b ₂	= 1			
- een grote tas	= objekt	= c ₁ + c ₂	= 1			
- om (de) boodschappen						
in te doen, voor (de)	= reden	= d	= 1			

3. Na een poosje ziet moeder een mevrouw de winkel binnenkomen.

- na een poosje	= tijd	= a	= 1	}	+ a + b + c + d + $\left(\frac{e}{f}\right)$	= 5
- ziet	= activiteit	= b	= 1			
- moeder	= onderwerp	= c	= 1			
- een mevrouw	= voorwerp/ onderwerp	= d	= 1			
- de winkel	= plaats	= e	} = 1			
- binnenkomen	= activiteit	= f				

4. Moeder, die de mevrouw goed kent, begint met 'er te praten.

- moeder	= onderwerp	= a	= 1	}	+ a + b ± c ± d + e + $\left(\frac{f}{g}\right) + h = 5$
- die	= refererend onderwerp	= b	= 1		
- de mevrouw	= objekt	= c	= 0		
- goed	= hoedanigheid	= d	= 0		
- kent	= activiteit	= e	= 1		
- begint	= beginnend aspekt	= f	} = 1		
- met 'er	= 'committative'	= g			
- te praten	= activiteit	= h	= 1		

5. Jan loopt rond omdat ie 't speelgoed wil zien.

- Jan	= onderwerp	= a	= 1	}	+ a + b + c + $\left\{\frac{er + e + is}{d + e + \left(\frac{f_1}{f_2}\right)}\right\}$	= 4
- loopt rond	= activiteit	= b	= 1			
- omdat	= reden	= c	= 1			
- hij	= onderwerp	= d	} = 1			
- ('t) speelgoed	= objekt	= e				
- wil zien	= activiteit	= f ₁ + f ₂				

6. Even later komt hij bij moeder met een vliegtuig in z'n hand.

- even later	= tijd	= a	= 1	} + a + b + c + d + e + f	= 6
- komt	= aktiviteit	= b	= 1		
- hij	= onderwerp	= c	= 1		
- bij moeder	= plaats/ richting	= d	= 1		
- met een vliegtuig	= begeleitend objekt	= e	= 1		
- in z'n hand	= instrument	= f	= 1		

7. Dit is 't mooiste vliegtuig van de hele winkel, zegt ie.

- dit is	= aanwijzing	= a	= 1	} + a + b + c + d + e ± f	= 5
- mooi	= kwalifikatie	= b	= 1		
- -ste	= superlatief	= c	= 1		
- 't vliegtuig	= objekt	= d	= 1		
- van de hele winkel	= beperkende klasse	= e	= 1		
- zegt ie	= aktiviteit + onderwerp	= f	= 0		

8. Moeder zegt dat ie dat niet zomaar had mogen pakken.

- moeder	= onderwerp	= a	= 1	} + a + b + c + d + e + f ± g + (+ h ₁ + h ₂) + i	= 8
- zegt	= aktiviteit	= b	= 1		
- dat	= voegwoord	= c	= 1		
- ie	= onderwerp	= d	= 1		
- dat	= objekt	= e	= 1		
- niet	= ontkenning	= f	= 1		
- zomaar	= modaliteit	= g	= 0		
- had mogen, mocht (eigenlijk)	= 'konditie'	= h ₁ + h ₂	= 1		
- pakken	= aktiviteit	= i	= 1		

9. Ze belooft Jan dat ie 't voor z'n verjaardag zal krijgen.

- ze	= onderwerp	= a	= 1	} + a + b + c + d + e + f ± g ± ± h ₁ + h ₂	= 7
- belooft	= aktiviteit	= b	= 1		
- Jan	= begunstigde	= c	= 1		
- dat	= voegwoord	= d	= 1		
- ie	= onderwerp	= e	= 1		
- 't	= voorwerp	= f	= 1		
- voor z'n verjaardag	= omstandig- heid	= g	= 0		
- zal krijgen	= aktiviteit	= h ₁ + h ₂	= 1		

10. Moeder zegt de mevrouw goeiendag en samen gaan moeder en Jan de winkel uit.

- moeder	= onderwerp	= a	= 1	$\left. \begin{array}{l} + a + b + c + d + e + f + \\ + \left(\frac{g_1}{g_2} \right) + h \end{array} \right\} = 7$
- zegt goeiendag	= activiteit	= b	= 1	
- de mevrouw	= voorwerp	= c	= 1	
- en	= koördinatie	= d	= 0	
- samen	= hoedanigheid	= e	= 1	
- gaan uit	= activiteit	= f	= 1	
- moeder en Jan	= onderwerp	= g ₁ + g ₂	= 1	
- de winkel	= plaats	= h	= 1	

Totaal: 55

Bijlage 3

SKORINGSVOORSCHRIFT* Verhaaltje – vragen.

1. Wat waren moeder en Jan aan het doen in het begin van het verhaaltje?

- winkelen, boodschappen doen	= activiteit	= 2	} 3
- in de stad	= plaatsaanduiding	= 1	

2. Wat had moeder meegenomen?

- een grote tas	= objekt + adjektief	= 1 + 1	} 3
- om boodschappen in te doen, voor boodschappen	= doelaanduiding	= 1	

3. Wat zag ze na een poosje?

- een mevrouw	= objekt	= 2	} 4
- binnenkomen	= activiteit	= 1	
- winkel	= plaatsaanduiding	= 1	

4. Wat doet moeder dan?

- praten	= activiteit	= 2	} 3
Waarom doet ze dat?			
- omdat ze de mevrouw kent	= reden	= 1	

5. Waarom loopt Jan rond?

- omdat ie speelgoed (iets) wil zien (ziet)	= reden	= 2	2
---	---------	-----	---

6. Wat doet Jan dan?

- hij komt met een vliegtuig	= activiteit + objekt	= 2	} 4
- in zijn hand	= instrument	= 1	
- bij moeder	= plaatsaanduiding	= 1	

* Skoringsvoorschrift ontleend aan het skoringsvoorschrift 'Vragen-gedeelte Verhaaltje B, projekt Friesland', Pedagogisch Instituut R.U. Utrecht, afd. Schoolpedagogiek.

7. Wat zegt ie tegen moeder?			
- Dit is het mooiste	= uitspraak	= 2	} 4
- vliegtuig	= objekt	= 1	
- van de (hele) winkel	= beperkende bepaling	= 1	
8. Wat zegt moeder dan tegen Jan?			
- niet (mogen) pakken	= verbod	= 2	} 4
- had mogen (mocht)	= modale tijd	= 1	
- dat	= objekt	= 1	
9. Wat belooft ze aan Jan?			
=			
- dat ie 't (voor z'n verjaardag) zal krijgen, krijgt	= activiteit + objekt	= 2	2
10. Wat gebeurt er aan het eind van het verhaaltje?			
- moeder zegt goeiendag	= activiteit	= 2	} 6
- samen	= hoedanigheid	= 1	
- uit gaan	= activiteit	= 2	
- de winkel	= plaats	= 1	
			<u>Totaal: 35</u>

Curricula vitae

Han J. Groenendaal (geboren 1939) studeerde Ontwikkelingspsychologie aan de VU te Amsterdam. Deed doktoraalexamen in 1969; sindsdien als medewerker verbonden aan de vakgroep ontwikkelingspsychologie, pedagogie, speciale pedagogiek, VU.

In 1972 gestart met een project: ontwikkeling en toepassing van een Programma en Methodiek ter bevordering van het abstracte denken bij kleuters, onderdeel van in de tekst genoemd SVO-project 0274.
Adres: Julianalaan 11, Monnickendam.

Loren S. Barritt: zie Pedagogische Studiën, januari 1975.